

AĞABEYİM, ARKADAŞIM, DOSTUM

MEHMED ÇAVUŞOĞLU

Ali ÇAVUŞOĞLU

Almanya'dan yaptığım son telefon konuşmasında “Biz yarın (11 Temmuz 1987) Bodrum'a hareket edeceğiz,” deyince, Çarşamba gününe kadar beklemesini, beraber gitmemizi söylediğimde: “Walter (Prof. Walter G. Andrews, Washington Üniversitesindeki arkadaşı) da gelecek. Beraber çalışacağız. Hazırlık yapacağız. Sen ne zaman istersen gelirsin aşağıya (Bodrum için aşağıya derdi)...

Kulaklarımdan girip beynime saplanan bu cümleyle yaşıyorum hâlâ...

Bodrum-Turgutreis'e 1986 yazında beraber gittik. Yeğenim Mehmed Sami'nin okulu henüz tatile girmemişti; ana-oğul daha sonra geleceklerdi. Biz, ağabey-kardeş iki dost, iki arkadaş olarak gündüzleri Fener'e gidip denize girer, akşamları da evin önündeki çardak altında oturur, ağabeyimin hazırladığı et, veya zıpkınla avladığı balıkları, ahtapotları yerdik. Balıkları büyük bir zevkle temizler, temizlerken ve pişirirken bu zevk neş'e ile cümbüşlenir, bir türkü tutturur, araya da balıkçıların satışta kullandıkları kelimeleri, cümleleri taklit ederek sıkıştırırdı... (Bunları bugüne taşıyan, çektiğim fotoğraflar, filmler ve videolar kaldı hatıra olarak.)

Yine böyle bir akşam, güneş Kardak Kayalığı üzerinden denize doğru süzülürken, Çatalada'yı, Kadıkalesi'ni Turgutreis'i uzun uzun seyre daldık... “Bir gün gelecek buralar bembeyaz taş yığını haline gelecek, portakal, mandalina bahçeleri yok olacak; sakinliğini, güzelliğini kaybedecek ve çekilmez hâle gelecek..” demişti. Bugün Turgutreis taş yığını hâline geldi...

Turgutreis 1983

Saate baktım tam 19.00’u gösteriyor. Masamızda her şey hazır.. Ben çatalı bıçağı balığa dokundurduğumda, azarlarcasına: “Bırak şu çatalı bıçağı be! Balık elle yenir, elle!” diye üzerine basa basa söyledi. (Balığın en güzel yerinin başı olduğunu söyler, iki eliyle tutar, yenecek ne varsa yer; kırıp parçaladığı kemiğini tabağın kenarına koyardı). Ben de ona uydum.. Başladı sohbetimiz; taaa sabahın 06.00’sına kadar.. Neler mi konuştuk? Hemen her şeyi.. Çocukluğumuzu, geçliğimizi ve o güne dek geçen zamanı âdeta elekten geçirdik.. (Benden 1 yıl 44 gün önce dünyaya gelmesine rağmen ikiz kardeş gibi büyüdük.)

Henüz altı-yedi yaşlarında iken, sırtımıza üç-dört kiloluk mısır torbalarını alır, büyük bir sevinç içinde üç dört kilometre uzaklıkta bulunan Kibaroğlu’nun veya Muco İbrahim Usta’nın değirmeninin yolunu tutardık. Anneme yalvarırdık, başkasını göndermemesi için. “Biz gider-geliriz” derdik. Tabî bu yaz ayları için geçerliydi ve asıl gayemiz de değirmene gitmek değil; değirmen yanındaki gölde çimmekti.

Saydere’de, Kızıldere’de başlayan, Vona’da (Karadeniz) temelleri atılan, gelişen ve nihayet Bodrum’da sünger için, balık için 10-12 metreye

kadar dalmakla olgunlaştı Ağabeyimin deniz zevki.. Bu noktaya ileride değineceğim.

Sekiz-dokuz yaşlarındaydık. Hani şu mısır koçanlarının ucundaki kurumuş püskülleri, resim defterlerindeki koruyucu ince kâğıtları alıp, sigara gibi sarar, içerdik. Yanardı ağzımız-burnumuz. Baktık ki bu böyle olmuyor, babamın misafir sigaralarına göz koyduk. Babam, sigara ve içki kullanmazdı ama gelecek misafirlere göre çeşitli marka sigaralar bulundururdu evde. Bir malzeme dolabının en üst rafında duruyordu sigaralar. Köylü, Kulüp ve Gelincik sigarası kutularından birer tane aşırır, içerdik. Boyumuz yetişmiyordu dolabın tepesine. Beni omzuna alır, kaldırırdı paketi almam için.

“Gündüz, bir gün Kumaşoğlu Ali Efendi gelmişti bize. Babam ‘Git gelincik sigarasını al, getir; annen versin sana.’ dedi. Getirdim, babama verdim. İkrâm etmek için paketi açtı. Yüzünde buruk bir ifadeyle ‘Bu azalmış.’ dedi yavaşça. Oradan nasıl ayrılacağımı bilemedim. Hatırlıyor musun? O paketler tükendikten sonra bir daha sigara getirmedim eve. Bizi teşvik(!) etmemek için olmalı...”

İlkokula ne zaman başladığımı veya başladığımızı hatırlamıyorum. Babam aynı zamanda öğretmenimizdi. Bu yüzden karne alıncaya kadar kaçınıcı sınıfta olduğumu da bilmiyordum. Ağabeyim ilk karnesini alınca bana da bir karne verdi babam. Uydurma bir karne olduğunu sonraları ağabeyimden öğrendim. Meğer emeği boşa gitmesin, sevinsin diye bir karne de bana vermiş babam.

Ağabeyim eline aldığı kitapları büyük bir zevkle okurdu. Tıpkı babam gibi. Babam okuldan çıktıktan sonra şehre inerdi. Giderken yol boyunca okur ve Köyle Perşembe arasındaki 45 dakikalık mesafe bir buçuk-iki saati bulurdu.

Öğrenciler okulda “hızlı kitap okuma yarışı” yaparlardı kendi aralarında. Tek rakip ‘Yıldız’dı. (Köyde, kasabada ‘Mehmed’ olarak bilinmezdi adı.) Kelime, hece, harf atlamadan en hızlı okuyan O’ydu. Evde de elinden düşmeyen bir kitap vardı ki, onu hep yüksek sesle, müthiş bir heyecanla okurdu nefes nefese: İskender F. Sertelli’nin yazdığı “Karakurum’dan Tuna’ya Türk Akını.” Örselenmiş hâli geliyor gözlerimin önüne. (Ordu Edebiyat Fakültesine bağışladığım kitaplar arasında göremedim onu.) “Afacan” dergileri, “Hayat Mecmuası,” “Büyük Doğu,”

“Cumhuriyet” gazetesi ve “Karagöz”den “Koroğlu”na kadar bazı gazete ve dergilere abone idi babam. Okunacak kitap, dergi, gazete çoktu bizde.

Şiir okumayı, resim yapmayı da severdi. Mareşal Fevzi Çakmak’ın, İsmet İnönü’nün ve Atatürk’ün mareşal üniformalı resimlerini defalarca çizerdi. Altına “Yıldız Han” imzasını atardı. (Bu defterlerden birkaç tanesi hâlâ duruyor.)

Tarlada, bahçede yardımcı olmak, ağabeyimin işi değildi. Bir yolunu bulur kaytarır, kütüphanenin bulunduğu küçük odaya çekilir, okumaya daldardı. Öyle bir dalış ki, dışarıdan gelen seslere sanki kulaklarını tıkardı; devreden çıkardı. Defalarca çağırılara rağmen “Geliyorum. Şimdi geliyorum.” der sofraya hep geç gelirdi.

Babamı ziyarete gelen köyün yaşlılarına Birinci Dünya Savaşı’na, İstiklâl Savaşı’na dair hatıralarını anlatırır, arada sorular sorar, anlatılanlara göre de çehresindeki ifade değişirdi. Köyümüzden Haşim Çavuş, Dambultu Mehmet, Keskinöğlü Yusuf, Kabukoğlü Aliosman gibi Birinci Dünya Savaşı’na, İstiklâl Savaşı’na katılmış kişileri, bir yolunu bulur defalarca konuşurur, dinlerdi. Onların her anlatışından ayrı bir zevk alırdı. Hele bunlardan Haşim Çavuş’un Yemen’de İngilizlere esir düşmesi ve Hindistan’a götürülmeden önce yanında şehit düşen arkadaşının tüfeğini elinden alamadıklarını, ancak “Bu tüfek düşman eline geçmesin, bize ver kardeşim.” dedikten sonra ellerinin gevşediğini anlatması çok etkili olurdu.

Ayrıca pazar yerlerindeki kitapçı tezgâhlarından satın aldığı “Alparslan, Cengiz Han, Battal Gazi, Hz. Ali’nin Cenkleri” gibi küçük tarihî kitapçıkları hatırlıyorum. “Koca Yusuf, Kurtdereli, Tekirdağlı Hüseyin, Adalı Halil, Çolak Mümin” gibi kitapçıkları kim bilir kaç defa devretmiştir. Yöremizdeki Pehlivanlardan Şabanoğlü ve Dambultu Mehmet gibilerinin yaptıkları güreşleri, abartılı bir üslûpla da olsa, kendi ağızlarından dinlemek pek zevkliydi.

Aynı sınıfi paylaştığı arkadaşları ilkokuldan ayrıldılar, başka meslek dallarını seçtiler kısa yoldan hayata atılabilmek için. O da ortaokula kayıt olacaktı, ancak yaşı tutmuyordu kayıt yaptırabilmesi için. Yaşı küçüktü; babam ona diploma veremiyordu; beklemek zorunda kaldı. On yaşını doldurunca Ordu Ortaokulu’na kaydını yaptırdı. Anneannemle (biz ona “Cicianne” derdik) beraber kalıyordu. Bir yıl sonra ben de ortaokul öğrencisiydim; artık beraberdik. Çifte Fırın’dan ekmek, köşedeki bakkaldan

yiyecek ve Tatar'dan da haftada bir İstanbul'dan gemiyle gelen babamın abone olduğu gazeteleri alırdık; babam aydan aya gelir, parasını öderdi.

Bir gün okuldan geldim; evde kimse yok. Cicianne "Taskebabı" pişirmiş, mis gibi kokusu geliyordu burnuma. Aldım kaşığı tencereye daldırdım. Biraz yedikten sonra sokağa gezmeye gittim. Eve en erken gelen yine ben oldum, sonra Ağabeyim geldi; peşinden Cicianne. Tabakları, kaşıkları masanın üstüne dizdikten sonra sıra geldi tencereye. Kapağını açar açmaz farkına fardı işin; tencerede yemek azalmış. "Yıldız! bu senin işin. Bekleyemedin mi?" diye başladı söylenmeye. (Küçükken yemek konusunda pek isteksizmişim; pilâv hariç. "Senin tabağındaki pilâva ağabeyin de kaşık atardı; engel olamıyordum." derdi Ciciannem... Benden şüphelenmediğini buna bağlıyorum.) Ağabeyim elinde okuduğu kitaptan ayırmıyordu gözlerini. Gerçi onun içinde de bir başka kitap vardı ya. Ama günün birinde yakalandı da iyi bir fırça yedi... Yüzünde mahcup bir ifade vardı; tek kelime dahi çıkmadı ağzından. Ben ise utancımın yerin dibine giriyordum, ama bir türlü cesaret edemiyordum "Ben yedim." demeye. Hatta daha sonraları da cesaret edemedim ona söylemeye.

Ömer Seyfettin'in "Kaşağı" adlı hikâyesiyle yaşadım tam 39 yıl. İşte Turgutreis'teki son tatilimiz olan 1986 yılı yaz gecesi sohbetimizde itirafta bulunmak ve bu yüzden özür dilemek için önce "Kaşağı" hikâyesini hatırlatarak "Taskebabı" konusunu açtım:

"Ağabey, yıllardır kalbimde, beynimde taşıdığım bir rahatsızlıktan kurtulamadım. Şimdi anlatayım sana." dedim ve başladım bu "Taskebabı" hikâyesini anlatmaya... Sonuna kadar gülümseyerek dinledi. "Sen de mi yedin?" demesin mi bana! Öyle rahatladım, öyle rahat bir nefes aldım ki. Uçuyordum sevincimden. Sanki "Fener"de denize sırtüstü uzanmışım gibi, ağırlık hissetmiyordum...

Ortaokul birinci sınıftayken Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan "Klâsikler"i, "Ordu Halkevi" kütüphanesinde okumaya başlamıştı. Kendisine birincilik ödülünü getiren "Şairlerin Dilinde Ordu" adlı yazısı, Ordu'da "Akobuz" dergisinde yayımlandı. Daha sonraları da onu şiirleri takip etti.

Pitigrilli çok sevdiği yazarlar arasındaydı. Kitaplarda geçen bazı olaylar, özüne göre, ya onu gülümsetir, ya da kahkahalara boğardı. İlginç bulduklarını "Bak dinle Gündüz!" der, gülerek tekrarlardı.

Michel Zevaco'nun "Pardayanlar" serisi, başucu kitaplarından sayılırdı. Geceleri "Gazyağı lambası"nın sönük ışığında okumaya başlar, sabaha yakın uykuya dalardı. Öyle heyecanlanır, öyle etkisi altında kalırdı ki okuduğu kitapların, arada bir eliyle omzuma dürter, "Uyuyor musun?" diye sorardı.

Babam, bazen, gece yarısı kapıyı usulca açar, eğer farkına varılırsa, "Oğlum sen daha uyumamışsın, yat uyu." der, varılmazsa sessizce kapatıp giderdi. Ertesi gün yine odamızı yoklar, "Siz hâlâ uyanmadınız mı? Sabah erken kalkın, elinizi yüzünüzü yıkayın, etrafa bir göz atın ve ondan sonra yatın uyuyun; zararı yok." derdi. Babam bir bakıma imkânsız bekliyordu ağabeyimden...

Evimizden biraz uzakta olan tarlamızda çalışmak için iki işçi geldi. Bunlardan biri eskiden güreş tutmuş, hatırı sayılır bir pehlivan olan Kucamusa'nın Temel'di. Onun bir özelliği de, güçlü hafızası sayesinde, kimin ne zaman, nerede doğduğunu, sanki "nüfus kütüğü" imiş gibi, hatırlayabilmesiydi. Hoşsohbet adamdı. Tam da ağabeyimin aradığı insanlardan biri.

Bir şeyler almak için annem beni Perşembe'ye göndermek istedi. Anneme "Ağabeyim gitsin." dediğimde, oğlunun huyunu-suyunu bildiği için: "Oğlum, ağabeyin muhabbete dalar, çabuk gelmez, sen git." dedi fısıldar gibi. Ben gelinceye kadar ağabeyim onların yanında bulunacaktı. Üçü beraber tarlaya gittiler.

Öğleye yakın döndüm eve. Tarlaya yaklaştım. Baktım ki, adamların sırtı bana dönük, ellerindeki kazmanın sapına abanmışlar, ağabeyim de önlerinde oturuyor; muhabbet iyi... "Ağabey, babam seni istiyor!" diye bağırdım; hiç tınmadılar. Biraz daha yaklaşıp yüksek sesle tekrar edince kazmalar havalandı. Yanlarına varınca "Bu kadar mı öğleye kadar yaptığınız iş?" diye sordum. Temel'in cevabı ilginçti: "Hem konuşuyok, hem çalışıyok. Bak derin kazıyok!" dedi. Bu arada kazmayı da şöyle yatık vurduğunda toprak bir 'hipotenüs' görünümünü aldı; kesit büyük. Güya beni kandıracak. Ama onları lâfa tutan ağabeyimdi. Onu oradan uzaklaştırmak için "Babam seni bekliyor, acele et!" dedim; hâlbuki, babam böyle bir şey söylememişti. Biz de orada yardımcı olacaktık. Yine de sözünü bitirmeden ayrılmadı oradan...

Ortaokul bitirme imtihanına Afyon Lisesi'nde girdi. Orada 1951'de, henüz daha çocuk denecek yaşta Sarayköylü mahlasıyla yazdığı "Gurbet" şiirlerinden birini alıyorum buraya:

GURBET...

Bir yeldir savurdu gurbete beni,
Gayrı ne yeliydi bilemem anam.
Elimde-kolumda derman kalmadı,
Gözümün yaşını silemem anam.

Her gece Tabiye yanda gezerdim,
Bazı Boztepe'ye kadar uzardım,
Sarı defterime şiir yazardım,
Gayrı o demleri bulamam anam.

Bir vuruşta felek kırdı kolumu,
Kimselere yanamadım halımı,
Genç yaşta gurbete saldım yolumu,
Bir daha geriye gelemem anam.

Bu gurbetlik böyle sürüp gidecek,
Sılam her gün gözlerimde tütecek,
Belki de bir akşam ölüm yetecek,
Artık ona karşı gelemem anam.

Bilemiyom gündüzümü gecemi,
Anam, gurbet bu kadar da acı mı?
Soldurdu sam-yeli yıktı bahçemi,
Güllerim açmıyor, gülemem anam.

Boztepe gözümde tütüp duruyor,
Gönlüm Sarayköy'de yatıp duruyor,
Vona'da bir şafak atıp duruyor,
Kara mı, beyaz mı? Bilemem anam.

Fındıklar oldu mu acab dallarda?
Kızlar salınır mı gene yollarda?
Böyle kona-göçe gurbet ellerde,
Ben daha goncayım solamam anam.

Ali ÇAVUŞOĞLU

Sarayköylü der ki: yanar yüreğim,
Delinmiş her yerden kanar yüreğim,
Ordu'mu görünce diner yüreğim,
Ben gurbet ellerde kalamam anam.

Sarayköylü (1951)

Ortaokulu bitirdikten sonra babam İstanbul Haydarpaşa Lisesi'ne gönderdi ağabeyimi; "Paralı Yatılı" olarak. Bu gurbete ikinci gidişidir ve hayatının dönüm noktası olmuştur...

İstanbul'a gelişimden birkaç hafta sonra "Seni Fethi Ağabey'le tanıştıracam. Yarın akşam bizi bekliyorlar." demişti ağabeyim. Gittik. Suzan Abla'yla birlikte karşıladı Fethi Ağabey bizi. (Dr. Suzan Gemuhluoğlu o zamanlar Cerrahpaşa'da Prof. Dr. Necmeddin Polvan'ın asistanıydı.)

Adını çok önceden duymuştum ağabeyimden. Onu gıyaben tanıyordum. Şimdi karşımda Fethi Ağabey... Heyecanlanmadım desem inandırıcı olmaz.

Oturduk karşılıklı. Suzan Abla bir şeyler hazırlamak için mutfağa yöneldi. Ağabeyim "Ben de "Yardım edeyim Abla." deyip peşinden gidince baş başa kaldık Fethi Ağabeyle.

Çakıllı, kayalıklı arazilerde yeraltından çıkan su birikintilerinin dibi, derin de olsa, berraktır; bakmaya doyulmaz... Fethi Ağabey'in sesi de tiz, berrak ve heyecanlı bir sestir; dinlemeye doyulmaz. Koyu renkli, kalın çerçevesi gözlüğün arkasında, her an yeni bir şeyler keşfeder gibi derinden parlayan gözleri âdeta beyninin en ücra köşelerindeki zekâ pırıltılarını aksettiriyordu etrafına.

"Ali! , diye başladı söze Fethi Ağabey, sen bir Anadolu çocuğusun. Bu İstanbul'a dikkat et; dikkatli ol. İstanbul bir kedi gibidir; yavrusunu yiyen bir kedi gibidir. Eline, diline, beline sahip ol! 'Ali' ismi çok mübarek bir isimdir. Ona lââyık olmaya bak. Eğer lââyık olamayacaksan; senin bir başka adın daha varmış, ağabeyin söyledi, 'Gündüz' İşte onu kullan..." Evet, ağabeyim'in Fethi Ağabey'i . (Suzan Abla yemekten sonra şöyle bir ayırım yaptı: "Fethi! Mehmed senin kardeşin, Ali de benim kardeşim." dedi. Hep öyle oldu. Suzan Abla'nın erkek kardeşi yokmuş.)

Rahmetli Fethi Ağabey'in vurguladığı üç kelimeden ikisinin sözünü yerine getirdiğime kaniyim...

Ağabeyim tam bu noktada bir hatırlama ve hatırlatma yaparak: “Gündüz, (Yalnızken bana göbek adımla hitap eder, başkalarının yanında ‘Ali Bey’ derdi.) Hatırlıyor musun, ben Afyon’a giderken babamın bana söylediklerini?” “ Ne söylediğini duymadım, çünkü babam sana ‘Benimle gelsene’ dedi ve bizim dükkândan ayrılıp karşı tarafa, Dizo’nun mağazasının önüne gittiniz. Babam yere bakarak bir şeyler söylüyordu sana; sen de yere dikmiştin gözlerini, pür dikkat dinliyordun...”

“Gündüz, senin de hafızan fena değilmiş! Ne dedi biliyor musun? “Oğlum, artık büyüdün; yalnızca gurbete gidiyorsun. Sana üç nasihatim var: İçki içme. Sigara kullanma. Kız arkadaşlarını iyi seç; dürüst ve asil olanlarla arkadaşlık et. “ Babamın ‘yapma’ dediklerini yaptım da, ‘yap’ dediğini yapmadım.” Gülüştük...

Fethi Ağabey derya gibi bir insandı. Bilgisiyle, görgüsüyle, engin kültürüyle, yardımseverliğiyle, insanlığıyla müstesna bir yaratılışa sahipti. Bir gün İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi önünde karşılaştık. “Nereye gidiyorsun Ali?” dedi ve koluma girerek “Gel seninle inelim şöyle aşağıya doğru.” Aksaray istikametine doğru gidiyorduk. Çağaloğlu’ndan geliyormuş; bir gazeteye uğramış. Çok heyecanlıydı; titrek bir sesle: “Bir yere gelmelerine, oralara gelip oturmalarına yardımcı olduğun, elinle bıraktığın arkadaşını ziyarete gidiyorsun seni odasına almıyor; kapıda bekletiyor! Düşünebiliyor musun Ali? Bu çok acıdır, üzüntü vericidir.” Özeti bu. İsim vermedi ama ben anladım kim olduğunu. Hukuk Fakültesi’nden de arkadaşıydı. Bunu ağabeyime naklettim ve onun da dost bildiği, yardım elini uzattığı bazı kişilerin kadir bilmezliğinden bahsettik.

İstanbul’a gelip İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kaydımı yaptırdıktan sonra artık ağabeyimle berabedik. Bayezit’deki bir yurtda kalıyorduk. Marmara Öğrenci Lokali’nde, Marmara Kıraathanesi’nde ders çalışıyordum. Genellikle akşamları Marmara Kıraathanesi’ne emekli generaller, iktisatçılar, avukatlar, profesörler, asistanlar ve her meslek grubundan insanlar gelirlerdi. Osman Turan, Hamdi Ragıp Atademir ve ağabeyi Saib Ragıp Atademir, Nuri Karahöyükü, Sezai Karakoç, Sedat Umran, Mükrimin Halil Yinanç, Erol Güngör, Ziya Nur Aksun, Mehmed Genç, İsmet Zeki Eyüboğlu, ‘Sahhaflar Çarşısı’nın güzide insanı Muzaffer Hoca ve daha nice tanınmış şahsiyetleri orada tanıdım. Ağabeyimin buradaki

dostlarını bir bir tanıyordum artık. Akşamları geç saatlere kadar Marmara Kıraathanesi'nin müdavimi olmuştum. Burası kulağa hitap eden bir kütüphane gibiydi...

Yine bir akşam otururken ağabeyim bana, “Karşı masaya bak; tanıyabileceğin biri var mı bak, git, dinle.” dedi. Kafa yapısından, bıyığından, yüzündeki tikinden tanıdım Necip Fazıl'ı. Üstadın etrafı çok kalabalıktı, yavaş konuşuyordu; pek anlıyamıyordum. “...orada Seyami Pafa da vardı.” dediğini duydum. Peyami Safa ile olan kalem kavgasını okuduğumdan ona “Seyami Pafa” dediğini biliyordum. Ad ile soyadın ilk hecelerinin yer değiştirmesi dikkatimi çekmişti. Yine de kendi sesinden duymak bambaşkaydı.

“Şu 1963 yılında sana gönderdiğim kıravat hikâyesini anlatsana ağabey!” dedim.

“Bir gün Cağaloğlu'nda Necip Fazıl'la karşılaştık. Boynumdaki kravata dikti gözlerini: “Ne yapıyorsun, gözükmüyorsun Mehmed?” dedikten sonra “Çok güzel kıravat, nerden aldın bunu?” diye sordu. Ben de kardeşim Almanya'dan göndermiş deyince “Bana ver, sana bir daha göndersin.” dedi ve ben nasıl olduğunun farkına varamadan çözmüş kıravatımı; baktım ki boynuna takıyor; kendi kıravatını da dürüp-büküp soktu cebine. Beni kıravatsız bıraktı sokakta. Hiç olmazsa eski kıravatını ver bana. Bu bir şey değil; daha beteri var. Bir gün de Nuruosmaniye'de rastladım. “Mehmed! Kaç lira var cebinde?” dedi. Ben de para verecek galiba, diye düşündüm ve 10 lira olduğunu söyleyince –ki başka param yoktu- “Ver onu bana.” dedi; parası yok zannettim, verdim. Benden aldığı 10 lirayı pantolonunun cebinden çıkardığı ikiye katlanmış bir tomar paranın arasına koyup hızla uzaklaştı. Beni meteliksiz bıraktı sokak ortasında. Üzüldüm ve bir daha da aramadım onu. İşte Üstad'ın tipik davranışlarından biri.”

Yeri gelmişken bir hususu buraya ilâve etmek isterim: Ağabeyim 24 Kasım 1954'de babama yazdığı bir mektupta aynen şöyle diyor: “Fazıl Bey muhterem uğraşıp duruyor. Bana epey kızmış. Geçen gün ağız dolusu bir kavga edip barıştık. “Paran var mı?” dedi. “Var” dedim. Hâlbuki cebimde 41 kuruş vardı. Çıkardı bir elli liralık uzattı. “Al aptal” dedi “Ben senin babanım be.” Ben ısrar edince inanmaya mecbur oldu. “Ağabeyinim ben senin...” dedi, “Ne derdin varsa babandan evvel bana söyleyeceksin.” dedi. Almadığımı söylemeye hacet yok.”

Necip Fazıl'ın, ölümünden kısa bir süre öncesine kadar süren bu kopukluğun sona ermesini Prof. Dr. Durali Yılmaz şöyle anlatır “ **BİR YÜZÜ SANATA, BİR YÜZÜ BİLİME DÖNÜK ADAM: MEHMED ÇAVUŞOĞLU**” başlıklı yazısında: “Bir gün Necip Fazıl bana: ‘Sen Çavuşoğlu'nun akrabası olmuşsun. Onu, bana getirebilir misin?’ demişti ve eklemişti: ‘Yıllar önce, ayrılıp gitti. İçimde bir zenberek boşandı. Mehmed'i bana getir.’

Durumu Çavuşoğlu'na bildirdim. Hemen kabul etti; sanki yıllardır bu daveti bekliyormuş gibi bir ifade belirdi yüzünde. Çavuşoğlu ve Emine Hanımla birlikte Mehmet Genç'i de alarak, Necip Fazıl'a gittik. Erenköy'deki köşkün kapısında ilk karşılaştığımız, Üstad'ın oğlu Ömer oldu. Çavuşoğlu'nun bir ‘Ömer’ deyişi, onun da bir ‘Mehmed ağabey’ deyişi vardı ki; bu içtenlik, Çavuşoğlu'nun aileye ne kadar yakın olduğunu gösteriyordu. Merdivenden çıkıp Üstad'ın bulunduğu salona girdik. Üstad, sinekkaydı tıraş olmuş, masasına oturmuş bizi bekliyordu. Uzun süredir kesemediği sakalını kesmiş, fularını takmış ve bütün bunları Mehmed Çavuşoğlu için yaptığını ima etmişti. Yıllar yılı Çavuşoğlu, Üstad'ın aile fertlerinden biri gibi olmuştu. Bunu açıkça ifade eden Üstad, onu hep kendi oğlu olarak gördüğünü de söylemişti.

‘Mehmed, iyi ki geldin, gittiğinde bende boşanan zenberek şimdi yeniden kuruldu. Gelmeseydin, gözüm arkada kalacaktı,’ dedi ve son yazdığı şiirlerini, eline kocaman bir lüp alarak okudu. Bunlar ölüm temasını işliyordu: ‘Geçilmez,’ diyordu Necip Fazıl, ‘kol kanat kırılmadan o kapıdan geçilmez...’

Necip Fazıl'ın evinden çıktığımızda Çavuşoğlu: ‘Üstad bize mesajını verdi. Yakında aramızdan ayrılacak ’ dedi. Baktım, hüzünlenmişti. Tam 20 yıldır görüşmemişlerdi.

Bir gün Nihal Atsız Bey davet etmiş ağabeyimi; Ali'yi de getir demiş. Beraber Maltepe' deki evine gittik. “Bozkurtların Ölümü”den, şiirlerinden, yazılarından tanıdığım Atsız Hoca'nın karşısında oturuyordum artık. Duyduğum heyecanı anlatmak mümkün değil. Çok kibar ve nazik bir insan...

Ağabeyim ona bazı sorular soruyor, Atsız Hoca da o kendine has üslûbuyla tatlı tatlı anlatıyordu. Bir ara kendimi Orta Asya coğrafyasında buldum: Altaylar'da, Kırgızistan'da, Semerkant'da, Buhara'da... Huzurlu bir gün geçti Atsız Hoca'nın huzurunda...

Atsız Hoca bir gün Cağaloğlu'na gelecekmiş, İstanbul Erkek Lisesi'nde okuyan oğlu Buğra'yı görmek için. Ağabeyime telefon edip geleceğini bildirmiş. Beraber gittik liseye. Bu son görüşmemiz oldu; bir daha karşılaşmak fırsatını bulamadım. Nur içinde yatsın...

Avrupa'ya gitmek istiyordum; pasaportum da cebimdeydi. Babamdan bir mektup aldığını söyledi ağabeyim Bayezid'daki Marmara Kiraathanesi'nde. "Seni ikna edip vazgeçirmemi istiyor benden." dedi. (Annem ısrar etmiş olmalı.) Gitmekte kararlı olduğumu söyleyince: "Gel seninle bir anlaşma yapalım. Beraberce gidip üç kişiye soralım; onlardan ikisi "git" derse sen kazandın; hayır derlerse ben... Razi mısın?" Hiç tereddüt etmeden "tamam" dedim. Açıkça itiraf edeyim ki, içimden bir ses "Ya hayır derlerse!" diyordu ama söz verdim bir kere; dönemezdim. Atladık taksiye, doğru Şişhane'deki, o zamanlar musahhah olarak çalıştığı Yeni İstanbul Gazetesi'ne. İlk uğradığımız rahmetli Galip Ağabey (Galip Erdem) idi. Kısa bir sohbetten sonra: "Ali ne istediğini bilir." dedi. Oradan çıkıp rahmetli Prof. Dr. Recep Doksat ağabeye (o zaman doçent idi) gittik. Yurtdışına gidiş nedenimin Avrupa'yı görmek, lisan öğrenmek olduğunu söyleyince cevabı "Git kardeşim." oldu. Bana dönüp "Sen kazandın; üçüncüye gerek kalmadı ama buraya gelmişken yine de Tarık Buğra'ya gidelim; onunla tanıştırayım seni." dedi. Giderayak, hikâyelerini zevkle okuduğum bu büyük ustayı nihayet yakından görmek, tanımak şerefine nail olacaktım. Heyecanlıydım, seviniyordum... Onunla sohbetimiz biraz uzun sürdü; çaylı kahveli. O da çok olumluydu.

1979 yılında Almanya'ya gelmişti ağabeyim. Berlin dâhil birçok şehirlerini beraberce dolaştık. Fakat en çok Berlin ilgisini çekmişti. Berlin'i kuşatan 'Duvar', tarihî binalar, kültür merkezleri... Bilhassa Türklerin toplu olarak yaşadıkları yerleşim alanları. Bakkalından, kasabından, berberine kadar Türkçe'nin hâkim olduğu tabelâlar... Benim bulduğum Kuzey Ren Vestfalya eyaletindeki Almanların, özellikle Türklerin, yaşam tarzları çok ilgisini çekmişti...

Almanya'dan Fransa'ya gidiyorduk. Fransızcasını ilerletmek için Reims'de kursa devam edecekti. Yolu kısaltmak, düşüncesiyle Belçika'dan Fransa hudut kapısına vardık. Hava yağmurlu. Gümrük memurları arabamı didik didik aradılar. Sonra aldılar bizi kulübelerine üstümüzü aradılar. Ama ne arama!.. Komünist ülkelerden defalarca geçtim; böyle bir arama görmedim, yaşamadım. Arabaya binerken bir de ne göreyim; sağ arka tekerleğin havası tamamen inmiş. Şişlemişler lâstığı. Ağabeyim "Böyle ülkeye gidilmez, geri dönelim." dedi. Kendisini ikna etmek için bazı

sebepler ileri sürüyordum: “Senatör bile yakalandı uyuşturucuyla, sen yeşil pasaportlusun, benim altımda yeni bir Mercedes araba. Bir şanssızlık da bu tali kapıyı seçmemiz oldu. Yaklaştık bir kere, olmazsa öbür yoldan döneriz,” dedim. Reims’e varıncaya kadar çeşitli konular üzerinde konuştuk. Bu arada sinirleri yatışmış, benimle dönmekten vazgeçmişti. Dönüşte ben yalnızdım.

Paskalya tatilinde İngiltere’ye, oradan da İskoçya’ya gitmek için sözleşmiştik. Daha önce Cambridge’de kaldığı bir aileye uğradık yol üstü. Yaşlı karı-kocanın bir karşılayışı vardı ki, şaşırdım ben. (Tabii Almanya ile kıyaslıyorum aynı zamanda.) Bir “Mehmed” deyişleri var İngiliz aksanıyla... Adamcağız açtı dolabı, bir şişe bir de bardak. Acele acele bardağı yarısına kadar doldurdu ve bir dikişte indirdi midesine. Şişenin kapağını kapatıp koydu dolaba... Benim ağzım açık kaldı. Misafir şerefine kendileri içerlermiş meğer...

İskoçya’ya varınca Edinburgh Üniversitesinde Asistan olan Chris Ferrard karşıladı bizi. Bir hafta misafiri olduk. (Chris’in bir vesileyle söylediği, hâlâ unutamadığım bir cümlesi var: “Ali, siz Türkler malın iyisini ihraç edersiniz; başkaları yer-içer.. Biz İskoçlar iyisini kendimiz yeriz, içeriz iyi olmayanlarını da ihraç ederiz...”

Ağabeyimin Edinburgh Üniversitesi’nden dostu olan Prof. John R. Walch bizi bir akşam yemeğine davet etmişti. Çok şey konuşuldu o akşam, fakat o babacan Prof. Walch’ın çok güzel bir Türkçeyle, “Biz Osmanlılar...”deyişi beni çok duygulandırdı. Devam ediyordu Walch: “Mehmet, bizim gibi dış ülkelerde yaşayan Türkologlar Türkiye’de kullanılan Türkçeye yetişemiyoruz, anlayamıyoruz; çok hızlı değişiyor. Nedir o ‘Öztürkçe’ diye bir şey?” sözleri beni çok etkilemişti.

Edinburgh Üniversitesi’nde çalıştığı sürece Bayan Hasel’in evinde oturmuş Ağabeyim. Bayan Hasel bizi kahve içmeye davet etti; yanında bir ‘Lady’ (Soylu Bayan) vardı. Bir “Kulüp-Pastane”nin kapısına gelince Lady yanımızdan ayrılıp içeri girdi, çok kısa sürede dışarı çıkıp “Buyurunuz.” dedi. İçeride birkaç adım yürüdüktan sonra masaların etrafına yerleşmiş olan herkesin bize baktığını fark ettim. Aralarında hiç erkek göremedim; “Kadınlar günüdür.” dedim içimden. Yanılgımı ağabeyim giderdi. Meğer burası “Lady”ler kulübüymüş. Erkekler giremezmiş. Yanımızdaki Lady önce gidip bizim için özel izin almış. Bayan Hasel bile ancak bir Lady refakatinde girebilirmiş içeri... Çayları, kahveleri içip nefis İskoç pastalarını yedikten sonra Glasgow yakınında bir balıkçı limanına gittik. Balık ağlarını onaran,

denizin dibine yerleştirecekleri sepetleri hazırlayan ve tuttıkları balıkları kasalara yerleştiren balıkçıların fotoğraflarını çekerken “Bak Gündüz, dedi Ağabeyim, burunlarına ve kafa yapısına dikkatle bak; bizim Doğu Karadeniz insanlarına ne kadar da benziyor. Bunların çaldıkları ‘Tulum’lar da bizim Karadeniz Tulumu gibi...”

Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden hocam olan Safinaz Duruman Hoca’yla tanıştırmıştım Ağabeyimi. Rahmetli hocam bana “Ağabeyiniz Alman Edebiyatını, Batı Edebiyatını o kadar iyi biliyor ki, beni şaşırttı doğrusu.” demişti. Vefatından sonraki görüşmemizde, şiirlerinden bir kaçını okurken kasete kaydettiğini söylemiş ve bir kopyasını bana vermişti.

Ağabeyimin vefatından bir yıl sonra Marmara Üniversitesinde Fen-Edebiyat Fakültesi Dekan olan Hakkı Dursun Bey’i ziyaret etmiştim. Beni kapının önünde görünce “Vay! Çavuşoğlu!” dedi ve ayağa kalkarak hızlı adımlarla bana doğru gelip, elimi dahi sıkmadan sımsıkı kucakladı. “Seni gördüm; Mehmed’i gördüm. Gel hele kardeşim.” kelimeleri kesik kesik çıkıyordu ağzından. Cebinden mendilini almak ihtiyacını duymasa bir süre daha öyle kalırdık. Gözyaşlarının yanaklarından aşağı süzülmesine engel olmakta zorluk çekiyordu mendili. Ağabeyimin bu denli gözyaşına boğulan bir dostuna ilk defa rastlıyordum. Tertemiz, pırlanta gibi bir kalbi vardı Mehmed’in. Son derece samimi idi. Çekememezlik, kıskançlık yoktu onda. “Dekanlık için müracaat et, sen dekan olursun, rektör de olursun.” dedi. “Sen de müracaat edecek misin?” soruma, “Benim daha yapacak işlerim var; onları bitirmem lâzım.” dedi. Ruhu şad olsun.” Kahveleri içtikten ve bir süre daha sohbet ettikten sonra beni dış kapıya kadar uğurladı. Ayrılırken yine gözleri doldu. (Hakkı Dursun Yıldız vefat ettiğinde Marmara Üniversitesi Rektörü idi. Ruhu şad olsun.)

Bir “Bodrum Seyahati” esnasında Bodrum’da, kıyıda su içinde, çıkardıkları süngerleri üzerinde tepinerek, çiğneyerek hazırlayan Turgutreisli üç gençle tanışır. Bir yıl sonra gittiği Turgutreis’de onlarla dalmaya başlar. (Dalgıç İzzet Kaya: “Mehmed Ağabey süngerleri birbirinden ayırt etmeyi çok çabuk öğrendi; çok iyi tanıyor.” demişti bana.) 1967 Eylülünde başlayan dalmak, balık ve sünger avlamak tutkusu 1986 yılı sonbaharına kadar sürer...

1975 yılında Almanya’dan Turgutreis’e geldiğimde “Tak şu maskeyi paleti, denizin içi dışarıdan daha güzel; göreceksin!” dedi ağabeyim. Bana palet vurmaya öğretti. Gerçekten harikaydı deniz; neler barındırıyordu ki içinde... Bir yıl sonra maske palet dışında fotoğraf makinemin sualtı kılıfı

hazırdı yanımda. Akyarlar'da, Karaincir'de, Fener'de (Kemer Köyü) 4-5 saat denizde kalırdık bir çıkışta. O balık, ahtapot ve sünger peşindeydi; ben de fotoğraf makineli refakatçisi.

Fener'de kıyından 800-900 m uzakta bulunan küçücük kayalığa doğru yüzerken tam orta yerde bir şeyler görmüş denizin dibinde. Elinde zıpkın. Birinci dalış keşif dalışıymış meğer, yarı yoldan döndü. "Aşağıda deniz kabuğu var, belki ahtapot da vardır." dedi. İkincisinde indi dibe (Fotoğraflarını çektim) parçalanmış büyük kabuklar varmış. Kıyıya geldiğimizde kulağından kan gelmişti. Bütün o sahili çok iyi bilen süngerci-dalgıç İzzet Kaya'nın söylediğine göre 10-12 metre imiş oranın derinliği... Hiçbir zaman tüp kullanmadı hatta denemedi bile dalışlarında...

Kadim dostlarından Prof. Dr. Selçuk Erez, Şair Hilmi Yavuz sık sık Fener'e gelirler; denize de, sohbet de doyum olmazdı. Nasıl da hızlı geçirdi zaman...

Tam on bir yıl beraber olduğumuz yaz tatillerinde sadece bir defa, unutamayacağım bir olay yaşadım: Öğleden sonra ben çardak altında muhabbet ederken ağabeyim ortalıkta gözükmez oldu. Aradan 4-5 saat geçmiş, eve dönüş zamanımız gelmişti. Yengem "Ali, ağabeyin nerede, haber ver de gidelim."dedi. Kalktım etrafa bakındım, yoktu. Bütün sahilde onu gören olmamıştı. Paletleri maskeyi takıp 800-900 m. uzaktaki küçük kayalığa doğru yüzmeye başladım. Deniz kabarmış, dalga boyu 50-60 cm. yi bulmuştu. Akıntı beni yolumdan saptırıyordu; zorlukla ilerliyordum. Ara sıra başımı sudan çıkarıyordum ama onu kayalıkta göremiyordum. Birkaç defa sesimi duyurmaya çalıştım fakat nafile. Kayalara tırmanınca, eskiden tepesine fener koymak için yapılmış bir beton direğe yaslanmış hâlde önce omzunu, sonra öne doğru eğilmiş başını görünce heyecanım büsbütün artmıştı. İçim burkuluyordu, titriyordum. "Ağabey!" diyordum ama ses boğazımda düğümleniyordu. Yaklaşıp omzuna elimi değdirince irkilerek bana baktı. Ayaklarını arada bir denizin dalgaları okşuyordu. Meğer dinlenirken uyuyakalmış orada... Saçlarımın arasından sızan deniz suyu sevinç gözyaşlarıma karışıyordu. Bunun farkına varmasın diye konuşmuyordum, sadece "Gidelim!" diyebildim; o da rüzgâra karıştı...

Turgutreis, Nisan 1987

Turgutreis’de Ağabeyimi tanımayan yok gibiydi; ya “Mehmed Bey” derlerdi, ya da “Mehmed Ağbi.” Nerede çalıştığını, ne işle uğraştığını bilen de yok gibiydi. Herkesle kolay dost olabilecek bir mizaca sahipti. Açık sözlü, güler yüzlü ve her şeyden önce samimi davranışlarıyla Turgutreisliilerin de gönlünü kazanmıştı. Âdeta onlardan biriydi. Bir vesileyle ona “Ağabey, sen bunlara fazla yüz veriyorsun.” dediğimde cevabı kısa ve net oldu: “Ben böyleyim, sen kendine bak!” Yakınından geçenler dahi mutlaka selâm verirlerdi ona...

Memlekete, Perşembe’ye gittik beraber. Etrafta gezerken ilkokuldan sınıf arkadaşı Necat’ı gördük (Astsubay emeklisi); kaldırımda duruyordu. Aradan yıllar geçmişti. Göz göze geldik; “Merhaba Necat.” dedim. “Merhaba. Gündüz. Değil mi? Ne yapıyorsun, neredesin şimdi?” “Avrupa’dayım.” Ağabeyime dönerek “Sen Yıldız’sın?” dedi. Aradan yıllar geçmesine rağmen yine de tanıdı bizi ve aralarında şu konuşma geçti: “- Neredesin şimdi Yıldız?” “-İstanbul’da.” “- Ne işte çalışıyorsun?” “- Üniversitede.” Biraz müstehzi: “-Profesör mü oldun yoksa? “Öyle bir şey.” “Hiç de öyle gözüküyorsun. Bu kıyafet!!” deyip tepeden tırnağa süzmüştü

ve sonra çay-kahve içmeye davet etmişti. Ama bunu sonraya bırakıp Kırkyalan Mustafa'nın "Azni" ve "Altmışaltı" oyununu seyretmeyi tercih etmişti. Çok şamatalı olurdu onun oyunları...

"Memleketten bu kadar ayrı yaşamanın sonuçları işte..."

Dostluğa ve dostlarına büyük değer verirdi ağabeyim. Açık yürekli, her şeyi dobra dobra söyleyen bir mizacı vardı. Art niyetli olanlardan nefret ederdi (Bazen bunun farkına geç varırdı; kimseden kötülük beklemediği için.) Dost bildiği kişilerle dargınlığı, küskünlüğü olmazdı; ihanete uğramamak şartıyla. Dargın olduğu, affetmediği bir kişi hariç, bazı kırgınlıkların üzerinde durmamıştır bile...

1983 yılının son ayında annemiz vefat etti. Vasiyeti vardı. "Ölürsem beni evin karşısına bırakın. Oradan evin önünde oynayan torunlarımı seyredeceğim." demişti. Yurt dışından izinli geldiğim bir zamanda rahatsız buldum annemi; yanında kendisini ziyarete gelenler vardı. "Ölürsem, inşallah altı oğlum verecek beni toprağa." demişti. Niçin ölümden bahsediyor, diye öfkelenmişim. Annemizin bu arzusunu yerine getirme vakti gelince beni tedirgin eden, öfkeliendiren o sözünü hatırladım, ağabeyime söyledim. Ve biz "altı oğlu" olarak annemizin arzusunu yerine getirdik.

Anadolu'nun en doğusunda görevli olanından benim gibi binlerce kilometre uzakta yaşayanına varıncaya kadar her biri başka yerde yaşayan kardeşler hiçbir engelle karşılaşmıyorlar, orada bulunuyorlar ve bir kış günü annelerinin arzusu gerçekleşiyor. Bu Allah'ın bir lütfuydu...

Defnederken ayakucunda ikimiz yan yana duruyorduk. Gözlerini toprağa dikip "Gündüzcüğüm, bizim yerimiz belli oldu..." demişti bana.

"Emekli olduktan sonra sık sık buralara gelip çalışacağım, yörede meşhur olmuş kişileri de yazacağım. Şu bizim karşıdaki tepeye küçük bir ev yaptıralım seninle. Perşembe'yi, Karadeniz'i, her tarafı seyrederiz oradan..."

Ağabey! O tepe hâlâ boş duruyor...

